

Taksim Cumhuriyet Anıtı

Taksim Cumhuriyet Anıtı

Daha önce de bazı örnekleri görülmekle birlikte, heykel ve anıtların sosyal hayatımızda yaygınlık kazanması Cumhuriyet döneminde ve Atatürk sayesinde olmuştur. Zaferin kazanılmasından sonra Yunus Nâdi (Abalıoğlu) Bey'in girişimiyle Yeni Gün gazetesi, Ankara'da bir Zafer Âbidesi yaptırmak için kampanya başlatmıştır. Gazete bu kampanyayla ilgili olarak vatandaşları bağışta bulunmaya davet etmiştir. Bu kampanya devam ederken bir Batı Anadolu gezisine çıkan Mustafa Kemal Paşa, 22 Ocak 1923'de Bursa'da yaptığı konuşmada özetle heykel sanatı hakkındaki düşüncelerini de açıklamıştır:

“Dünyada medeni, ilerlemiş ve gelişmek isteyen herhangi bir millet mutlaka heykel yapacak ve heykeltıraş yetiştirecektir... İnsanlar mütekâmil olmak için bazı şeylere muhtaçtır. Bir millet ki, resim yapamaz, bir millet ki, heykel yapamaz, bir millet ki, fennin îcap ettirdiği şeyleri yapamaz; itiraf etmeli ki, o milletin ilerleme yolunda yeri yoktur. Halbuki bizim milletimiz, hakiki vasıflarıyla medenî ve ilerlemiş olmaya lâyıktır ve olacaktır.”

Teşvik edici bu konuşmanın ardından, Türkiye'nin hemen her kentinde Atatürk'ün anıt, büst ve heykellerini yaptırmak için âdeta bir yarış başlamıştır. Elbette İstanbul da bu süreçten uzak kalamamıştır. Tespitlerimize göre Taksim Meydanı'nda bir Atatürk heykeli dikme fikri kamuoyuna ilk olarak Temmuz 1925'te açıklanmıştır. Taksim Meydanı'nda yapılan genişletme faaliyetlerini yerinde inceleyen İstanbul Belediye Başkanı Operatör Emin (Erkul) Bey, gazetecilere yaptığı açıklamada Atatürk'ün heykellerinin şehrin değişik yerlerine dikileceğini ve bu çerçevede Beyoğlu halkının da Taksim Meydanına Gazi'nin heykelini dikmek istediğini açıkladı.

Ressam Nazmi Ziya'nın Ünlü Tablosu: ANIT VE HAMAMLAR

Taksim Meydanı'nda bir Atatürk heykelinin dikilmesine karar verilmesiyle birlikte, derhal çevre düzenlenmesinin yapılması için girişimde bulunulmuştur. Anıt için Taksim'in seçilmesinin bir nedeni de; bu bölgenin, şehrin son 25-30 yıldır modern kesiminin geliştiği yer olmasındandır. Cumhuriyet'in ilanından sonra başta Ankara olmak üzere İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerimizin modern birer şehir haline getirilmesi için de ciddi girişimler başlatılmıştır. Bu bağlamda Hırvat Mimar Jacques Pervititch 1925'de, bir kadastro haritasında Talimhane ve Taksim'in şehir planlamasını da yapmıştır. İstanbul'u idare edenlerin Taksim Meydanı'na bir anıt diktirmeye karar verirken, bu anıtle aynı zamanda, dikildiği bölgeyi modern bir meydan haline getirmesini amaçladığı bilinmektedir. Anıtın bu hedefi fazlasıyla gerçekleştirdiği memnuniyetle gözlemlenmektedir. Ek olarak, Atatürk anıt ve heykellerinin ideolojik yönünün bulunduğunu da göz ardı etmemek gerekir. Yeni rejim kendi değerlerini yansıtmak, yaşatmak ve halka ulaştırarak kökleştirmek için sanattan da faydalandı. Anıt ve heykellerin elbette sosyolojik anlamda bir Atatürk kültü yarattığını da söyleyebiliriz. Basın yayın faaliyetlerinin ve okuma-yazmanın sınırlı olduğu bir toplumda insanların Atatürk algısının oluşmasında Cumhuriyetin ilk yıllarında yaptırılan anıt ve heykellerin katkısı olmuştur. Taksim ve İzmir'deki Gazi Heykeli'nin kaidelerinde örneklerini gördüğümüz gibi, Milli Mücadele ve Cumhuriyet'in görsel sanatlarla yansıtılması da hedeflenmiştir.

Taksim Meydanı'na bir Atatürk heykelinin dikilmesi gündeme gelince, bu işle uğraşmak üzere bir komisyonun kurulmasına karar verilmiştir. Gazetelerin kimi zaman "Âbide Komisyonu" kimi zaman da "Taksim Komisyonu" olarak söz ettikleri komisyon ilk toplantısını 9 Ağustos 1926 günü yapmıştır. Komisyon şu kişilerden meydana gelmiştir: İstanbul Mebusları Hakkı Şinasi (Erel) Paşa ile Muhtar ve Edip Servet Beyler, Bozok Mebusu Salih, Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF) Beyoğlu Mutemedi Ziyaettin, Beyoğlu Belediye Dairesi Müdürü Hamit, Reji Genel Müdürü Seyfettin, Nahiye Mutemedi Kâmil, Ticaret Odası Reisi Hüseyin, Alizâde Midhat Beylerle Osmanlı Bankası Müdürü Keresteciyan, Bomonti Şirketi Müdürü Dr. Pohl Price, Union Sigorta Şirketi Müdürü Kayseriliyan ve Selanik Bankası Mali Müşaviri Meter Biliotti. Komisyonun başkanlığını Hakkı Şinasi Paşa yürütmüştür.

Heykelin yeri olarak Taksim Meydanı tespit edilip, bir de yardım kampanyası başlatıldıktan sonra, sıra, kime yaptırılacağına tespitine geldi. İlk akla gelen isimler Sarayburnu'ndaki Atatürk Heykelini yapmakta olan Avusturyalı heykeltıraş Heinrich Krippel, Macar Haynes ve İtalyan Pietro Canonica oldu. Heykeltıraşın tespiti için yöntem olarak yarışma açılması ya da sanatçının doğrudan komisyon tarafından seçilmesi üzerinde duruldu. Âbide Komisyonu, heykeltıraşın komisyonca seçimini benimsedi ve 27 Eylül 1926 günü yaptığı toplantıda heykelin Canonica'ya

yaptırılmasına karar verdi. Ayrıca heykelin at üzerinde ve mareşal üniformasıyla yapılması uygun bulundu.

İtalyan heykeltıraş Pietro Canonica 21 Ekim 1926 günü İstanbul'a gelmiştir. İtalya Başbakanı Benito Mussolini, dostu olan Canonica'ya Roma'dan ayrılırken, "Türkiye'ye git, iyi çalış ve bize şeref kazandır" demiştir. İtalyan heykeltıraş yapacağı heykel hakkındaki ilk açıklamada şunları söylemiştir: "Taksim Meydanı'nı inceledim. Heykelin dört tarafı zafer temsillerini ihtiva eder. Sütunlu kaide üzerine dikilmesini düşünüyorum. Bilhassa Gazi'nin askerî üniforma ile at üzerinde bir heykelini yapmak daha uygundur. Bir fâtilhin heykeli de böyle olur."

Heykeltıraşın, Taksim için düşündüğü projenin esası şöyleydi: Bir kaide üzerinde bir Türk kapısı. Kapının bir tarafında Mustafa Kemal Paşa'nın Kuvâ-yı Millîye devrine ait ve kalabalık halk önünde temsili, diğer tarafında yine Reis-i cumhurun, cumhuriyetin ilanına ait ve yine kalabalık ortasında canlandırılması. Kapının diğer iki tarafında değişik figürler. Canonica, Taksim Âbidesi için yaptığı modeli Gazi'ye takdim etmiş ve bu plan Mustafa Kemal Paşa tarafından çok beğenilmişti.

Âbide Komisyonu ile Canonica arasında yapılan çeşitli görüşmelerden, heykeltıraşın Ankara'da Mustafa Kemal Paşa ile görüşmesinden ve Anadolu'da bir inceleme gezisi yapmasından sonra 15 Aralık 1926 günü bir sözleşme imzalanmıştır. 14 Maddelik bir sözleşmeye göre, sanatçıya 165.000 Türk lirası ödenecek ve anıt, imza tarihinden itibaren on sekiz ay zarfında tamamlayacak ve teslim edilecektir.

Heykeltıraş 17 Aralık sabahı trenle İtalya'ya dönerken Taksim'de dikilecek heykelle ilgili şu bilgileri verdi: "Anıt pembe granitten imal edilecektir. Etrafındaki süslemeler de bronzdan olacaktır. Suyun sathından itibaren takriben üç metre yüksekliğinde olacaktır. Ortada bulunan kapı, daha doğrusu zafer takı âbidenin esasını teşkil etmektedir. Bu kapı da pembe granitten yapılacaktır. Muhtelif otuz heykel bulunacaktır. Bu heykellerin bazıları kabartma, bazıları da tamamen heykel halinde bulunacaklardır. Askerlerin ayağına rastlayan yerde her iki cephede iki güzel kurna ile çeşme bulunacaktır. Bütün âbide büyük ve güzel bir havuz üstünde olacak ve çeşmelerden akan su kurnalardan taşarak havuza yayılacaktır."

Taksim Meydanı'na bir Atatürk heykelinin dikilmesi konusunda halktan da talep geldiği için, işin maddi kısmına katkıda bulunmak isteyen halk, daha ortada kesinleşmiş bir şey olmadığı halde yardıma başlamıştır. Bağışların nasıl toplanacağı konusunda ilk günlerde bir belirsizlik yaşanmıştır. Bunda nasıl bir heykel yaptırılacağı ve kaç liraya mal olacağına bilinmemesi de etkili olmuştur. Hatta denebilir ki, heykelin kime yaptırılacağı ve nasıl olacağı kesinleşmeden önce de halk yardımda bulunmaya başlamıştı. Mart 1926'ya kadar heykel için halkın yaptığı yardım miktarı 5.000 Lira'ya ulaşmıştı. Bağışların, komisyon faaliyete geçmeden önce devam ettiği görülmektedir. Nitekim 13 Mayıs 1926 tarihli bir gazetede konu hakkında şöyle bir haber yer almıştır: "Taksim heykeli için halktan toplanan 6 bin liranın yeterli olmayacağı anlaşıldığından bu meblağ 20 bin liraya çıkarılmıştır. Heykel kaidesiyle birlikte 25 bin liraya çıkacağı anlaşılmıştır. Halk arasında bir kaç bin lira daha toplanacak ve heykel sipariş edilecektir."

Aşağıda bu yardımların nasıl bir seyir takip ettiğini verdik. Ancak, şimdilik şunu belirtmeliyiz ki, komisyonun kurulduğu döneme kadar 20-25 bin lira toplanmıştı. Komisyonun kurulmasıyla birlikte yardım toplanmasına büyük önem verilmiş ve bağış toplanması bir takım esaslara bağlanmıştır. Çok yönlü bir çalışmanın başlatıldığı bu dönemde İstanbul bölgelere ayrılarak, her bölge için komisyonlar oluşturulmuş, bağışların toplanmasına meydana gelebilecek suistimallere mahal vermemek için önlemler alınmıştır. Dikilecek heykelin masrafının mümkün olduğunca halk tarafından karşılanması için hassasiyet gösterilmiştir. Bağışların toplanması için 3 komisyon kuruldu. Birinci Komisyon

İstanbul Mebusu Edip Servet, Reji Genel Müdürü Seyfi ve Selanik Bankası Mali Müşaviri Biliotti'den oluşmuştur. Bu kişiler banka ve şirketlere müracaat ederek masrafa katılmaya davet etmişlerdir. İkinci komisyon; Ticaret ve Sanayi Odası Reisi Hüseyin Bey ile CHF Beyoğlu Bölge Reisi Ziya Bey'den meydana gelmiştir. Bu komisyon İstanbul tüccarları nezdinde teşebbüste bulunmuştur. Üçüncü Komisyon Beyoğlu Belediye Dairesi Müdürü Hamit, CHF Beyoğlu Mutemedi Kâmil Bey'lerden meydana gelmiştir. Bu komisyon banka ve şirketlerden başka, masrafa şahsen katılacak kişilerle ilgilenmiştir. Bunların dışında Sultanahmet ve Mahmutpaşa için de 3 kişilik bir komisyon seçilmiştir. Tüccarların yoğun olduğu Eminönü'ne özel bir önem verilmiştir. Buradan yirmiyi aşkın tüccar komisyona üye olarak seçilmiştir. Aralarında Ticaret ve Sanayi Odası Reisi Hüseyin, Nemlizâde Mithat, Avundukzâde Remzi, Kibar Sâlim, Balcı Recep Beyler yer almıştır. Unkapanı mıntikasına CHF Mutemedi Ali Bey ile diğer görevliler, Çarşı İçi bölgesine Çarşı Esnafı Cemiyeti ve Bedestan Cemiyeti üyeleri bakmışlardır. Üsküdar, Kadıköy bölgesinde ise Süreyya Paşa ve Üsküdar CHF Mutemedi Celâl ve İsmail Hakkı Beyler görev yapmışlardır. Ayrıca Bakırköy ve Adalarda da birer komisyonlar kurulmuştur.

Bağış makbuzunda şu ibare yer almıştır: "Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin dikilecek heykeli için iştirak bedelidir. İstanbul'un kıymet bilir halkı adına Büyük Gazi'nin Taksim'de dikilmesi kararlaştırılmış heykeli îmalı masrafı." Bağış toplayan görevliler için fotoğraflı kimlik kartları hazırlanmıştır. Belediyenin tasdik ettiği kartların arkasında şu satırlar yer almıştır: "Yüce Reis-i cumhurumuz adına Taksim'de dikilecek âbidenin inşası masrafına devredilecek meblağı tahsile yetkili olan zâtlara mahsus hüviyet evrakıdır." Basındaki bilgilerden tespit ettiğimiz verilere göre bağışlar şöyle bir seyir takip etti:

Tarih	Miktar (TL)
Mart 1926	5.000
Mayıs 1926	20.000
Ekim 1926	36.000
Kasım 1926	39.000
Aralık 1926	40.000
Ocak 1927	50.000
Şubat 1927	57.000
Mayıs 1927	76.000
Haziran 1927	82.000
Temmuz 1927	82.242
Ağustos 1927	90.000
Kasım 1927	110.000
Aralık 1927	115.000
Ocak 1928	120.000
Nisan 1928	122.800

Bütün rakamların basına yansımamış olduğunu da göz ardı etmemek gerekir. Bu rakamları ve anıtın 165 Bin Liraya mal olduğunu dikkate alırsak, masrafın % 74,4 gibi hiç de küçümsenmeyecek bir kısmının halk ve çeşitli kuruluşlar tarafından karşılandığı anlaşılmaktadır.

Anıtın inşa süreci komisyon tarafından takip edilerek yerinde de teftiş edilmek üzere Müzeler Müdürü Halil Bey ile heykeltıraş İhsan (Özsoy) Bey de İtalya'ya gittiler. Türk basını da sık sık haberler yaparak süreci Türk okuyucu ve

kamuoyuna ilettiler. Öte yandan İtalyan basını da Canonica'nın Türkiye'de yapacağı eserlere ilgi gösterdi. Bu ilgi sadece sanatçının eserleriyle sınırlı kalmamış, onun Türkiye ve Atatürk hakkındaki düşüncelerine de dönük olmuştur. Enrico Rocca, Il Popolo d'Italia gazetesi adına Canonica ile bir mülakat yaptı. Yazıda Canonica'nın İstanbul Taksim Meydanı'nda Kemalist orduların zaferini tasvir eden bir heykel yapmakta olduğu anlatıldı. Heykeltıraş, kendisiyle mülakat yapan Rocca'ya Taksim Meydanı'na dikilecek heykelin planını gösterdi. Yazının sonunda şu anlamı cümleye yer verilmiştir: "Burada, Türklerin bağımsızlık savaşı tasvir edilecektir."

Anıta ait heykellerden ilk parti 8 Temmuz 1928 günü 45 sandık içinde getirilmiştir. Anıta ait heykellerle kabartma kısımlarından 23 parça da 10 Temmuz günü gelmiştir. Gazi'nin heykeli 18 Temmuz günü büyük bir kamyonla Galata'dan Taksim'e nakledilmiştir. Anıtın kaide planı Mayıs 1928'de hazır hale getirilmiştir. Taksim Meydanı'nda anıtın dikileceği alanın etrafı tahta perde ile çevrilmiş ve zeminin düzeltilmesiyle sondaj işlerine, 15 Haziran 1928'de başlanmıştır. Kaidenin yüksekliği 7 metre olarak ve tamamen betondan inşa edilmiştir. Kaide, granit ve kırmızı porfirden imal edilmiştir. Anıtın temelini kazılmasına 24 Haziran günü başlanmış ve inşaat devam ederken, meydanının ismi "Cumhuriyet Âbidesi Meydanı" olarak değiştirilmiştir. Anıta sadece "1928" yazılmış, bundan başka bir yazı ve rakam konulmamıştır. Taksim Meydanı'ndaki tramvay durakları değiştirilmiştir. 17 metre karelik bir alanı kaplayan anıtın dikilmesi 23 gün gibi rekor bir sürede tamamlanmıştır. Âbide 11 metre yüksekliğinde ve 17 metre çapındadır. Tüm mermerlerin ağırlığı 184 bin 800 kilogramdır. Anıt 60 metre kare yer tutmaktadır. Zafer takı kısmı 3500, diğer heykeller 8800 kilogram ağırlığındadır.

Anıtın Taksim bahçesine bakan kısmında 30 Ağustos 1922 zaferi temsil edilmekte ve Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın ileri atılışı canlandırılmıştır. Âbidenin Beyoğlu tarafına bakan kısmında Cumhuriyet Türkiye'si canlandırılmıştır. Geride Türk bayrağını taşıyan vatandaş toplulukları bulunmaktadır. Atatürk burada halka hitap eder şekilde canlandırılmıştır. Bu kısmın altında Türkiye Cumhuriyeti'nin ilan tarihi olan 29.10.1923 bulunmaktadır. Burada, Atatürk ile birlikte İsmet ve Fevzi Paşalarla Tevfik Rüştü Aras ve halk temsil edilmektedir. Anıtın iki yan yüzeyinde birer Türk eri bulunmaktadır. Bunların biri savaş, diğeri barış sancağını taşımaktadır. Üst tarafında zarif birer çerçeve içinde hafif kabartmalı iki kadın canlandırılmaktadır. Bu kadınlardan biri peçelidir ve işgal sonrası vatanının felaketine ağlamaktadır ve peçesi rüzgârla savrulmaktadır. Diğer kadın ise millî kurtuluşun sevinci ile gülümsemektedir ve yüzü peçesizdir

Bütün hazırlıklar tamamlandıktan sonra açılış programı şöyle tespit etmiştir.

1. Âbidenin açılış merasimi 8 Ağustosa rastlayan Çarşamba günü saat 18'de icra edilecektir.
2. Törene başlamadan önce Cumhurbaşkanlığı orkestrası tarafından İstiklâl Marşı çalınacaktır.
3. İstanbul milletvekili, Cumhuriyet Halk Fırkası Müfettişi ve Âbide Komisyonu Başkanı Hakkı Şinasi Paşa bir konuşma yapacaktır.
4. Daha sonra, Maarif Vekili Necati Bey bir nutuk söyleyerek açılış icra edecektir.
5. Millî şair Mehmet Emin bir konuşma yapacaktır.
6. Âbidenin etrafına 2000 kişi alacak derecede bir ip gerilecek ve ipin çevrelediği daireye davetliler alınacaktır.
7. İlk dairenin dışında üniversite, yüksek okul, lise ve orta okulların öğrencileri bulunacak ve bu öğrencileri halk çevreleyecektir.

8. Açılış gecesi tramvay direklerinin tepelerine takılacak projektörlerle anıt aydınlatılacaktır.

Tören hazırlıkları 8 Ağustos günü öğleden sonra başladı. İstanbul tarafından ve köprünün Eminönü noktasından kalkan arabalar, otomobiller ve tramvaylar törende bulunmak üzere şehrin her tarafından gelen halkı Beyoğlu'na taşıdılar. Saat 16.30'dan sonra Beyoğlu caddesinde, yürümeyi zorlaştıracak kadar büyük bir kalabalık meydana gelmişti. Bir saat sonra, kalabalığın çokluğu karşısında belediye, herhangi bir kazaya uğranılmaması için Taksim Meydanı'na giden caddeleri tamamen kapattı.

Darülfünun ve diğer okulların öğrencileri sıralar halinde dizilmişlerdi. Âbidenin sağında cumhurbaşkanlığı, solunda da Darülaceze bandosu bulunuyordu. Davetlilerin adedi ailelerle birlikte iki bini buldu. Davetliler arasında şu kişiler yer alıyordu: Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Kâzım Paşa, Kolordu Kumandanı Şükrü Naili Pâşa, CHF Müfettişi Hakkı Şinasi Paşa, Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya, Maarif Vekili Necati, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Tevfik, Başyaver Rasuhi, Muhafız Kıtası Kumandanı İsmail Hakkı, Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Sekreteri Safvet, Vali vekili ve şehremini Muhittin, İstanbul'da bulunan bütün mebuslar ve elçiler. Ayrıca; polis müdürleri, mahkeme başkanları, İstanbul savcısı ve diğer kurumların yöneticileri, banka müdürleri, elçiler ve bazı konsoloslarla basın temsilcileri de törende hazır bulundular.

Senelerce konuşulan Taksim Cumhuriyet Anıtı, 8 Ağustos 1928 günü saat 18.00'de en az 30 bin kişilik kalabalık bir halk topluluğu önünde ve tarihe geçecek şekilde muazzam bir törenle Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Kâzım (Özalp) Paşa tarafından açıldı. Saat 17.30'a doğru anıtın çıkış caddelerinde törende bulunmaya gelen ve milletvekilleri, şehir temsilcileri ve daha bir çok davetliler tören kıyafeti giyinmiş olarak meydana gelmeye başladılar. Saat tam 18.00'de büyük Millet Meclisi Başkanı Kâzım Paşa silindir şapka ve jaketatay giyinmiş olarak âbidenin yanına gitti. Kâzım Paşa, anıtın, beyaz üzerine kırmızı yıldızlar işlenmiş örtüsü önünde bir iki dakika oturduktan sonra, Belediye Başkanı Muhittin Bey'e; "Açılışı yapalım," dedi. Bu sırada Cumhurbaşkanlığı orkestrası İstiklâl Marşını çalmaya başladı. Bütün şapkalar başlardan çıkarıldı. Kâzım Paşa ileriye yürüdü ve anıtı örten beyaz örtünün iplerini kesti. Böylece âbide bütün ihtişamıyla ortaya çıktı. Anıtı gören halk hep bir ağızdan 'yaşa' diye bağırmaya başladı. Açılış yapıldıktan sonra, Hakkı Şinasi Paşa konuşmasını yapmak üzere kürsüye çıkmıştır. Ardından Belediye Başkanı Muhiddin (Üstündağ) Bey de bir konuşma yapmıştır. Şair Mehmet Emin (Yurdakul) Bey'in konuşmasını Maarif Vekili Mustafa Necati Bey'in duygulu konuşması takip etmiştir.

Taksim Cumhuriyet Anıtı'nı Mustafa Kemal Paşa da 10 Ağustos Cuma günü görmüştür. Atatürk, saat 18.00 sularında otomobille Dolmabahçe Sarayı'ndan ayrılarak, Taksim'e gitmiş, burada otomobilini Cumhuriyet Anıtına yakın bir yerde durdurarak anıtı seyretmiştir. Açılış sadece Türkiye'de yankı bulmamıştır. Türkiye ile İtalya ilişkilerinin dostane bir yola girdiği bu dönemde; heykeltıraşın İtalyan olması nedeniyle İtalyanlar da açılışa ilgi göstermişlerdir. İtalya Başbakanı Benito Mussolini, Türkiye Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya anıtın açılışını tebrik etmek için bir telgrafi göndermiş; Gazi Mustafa Kemal Paşa da bir teşekkür telgrafıyla cevap vermiştir.

Heykeltıraş Canonica'nın eserine dönük çeşitli eleştiriler yapılmıştır. Ayrıca anıtın taşlarının düşmesi de kamuoyunu epeyce meşgul etmiştir. Günümüzde de aralıklarla gündeme gelen bir başka tartışma konusu da, anıtta heykelleri bulunanların kim olduklarına dairdir. Bütün eleştiri ve tartışmalara rağmen, ömrünü İstanbul'a vakfeden Merhum Çelik Gülersoy'un da belirttiği gibi Taksim Cumhuriyet Anıtı'na "Sanatla değil, duygularla bağlıyız."

Mevlüt ÇELEBİ

KAYNAKÇA

“Açılışının 51. Yıldönümü Dolayısıyla Taksim Cumhuriyet Âbidesi”, **Tarih ve Edebiyat Mecmuası**, S 8, Ağustos 1979, s.20.

Akşam, 9 Ağustos 1928.

Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri II, (1906-1938), Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara 1959.

BANOĞLU, Niyazi Ahmet, **Atatürk’ün İstanbul’daki Hayatı I**, MEB Basımı, İstanbul 1973.

“Cumhuriyet Âbidesinin Güşâd Merasimi”, **Ayın Tarihi**, No:53, Ağustos 1928, s.4.

Cumhuriyet, 12 Mart 1926; 23 Teşrin-i evvel 1926; 15 Teşrin-i sâni 1926; 16 Kânun-ı evvel 1926; 9 Temmuz 1928; 7, 9, 10, 11 Ağustos 1928.

ÇAĞATAY, Emre, “Taksim’de Varmış Bir Apartman”, İstanbul-Ekim 1998.

ÇELEBİ, Mevlüt, **Taksim Cumhuriyet Anıtı**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2006.

ERGİN, Nilüfer, “Taksim Cumhuriyet Anıtı”, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, 2. Cilt, İstanbul 1994, s.444-445.

GÜLERSOY, Çelik, **Taksim, Bir Meydanın Hikâyesi**, İstanbul 1986.

Hâkimiyet-i Milliye, 10, 11 Ağustos 1928.

İkdam, 11, 19 Temmuz 1928; 6, 7, 9, 11 Ağustos 1928.

KARAL, Enver Ziya, **Atatürk’ten Düşünceler**, Millî Eğitim Basımı, İstanbul 1986.

Milliyet, 9 Ağustos 1926; 29 Eylül 1926; 23, 25 Teşrin-i evvel 1926; 29 Teşrin-i sâni 1926; 16 Kânun-ı evvel 1926; 13 Mayıs 1928; 18 Temmuz 1928; 6, 11, Ağustos 1928

ROCCA, Enrico, “Otto giorni con Mustafa Kemal”, (Conversazione con lo scultore Pietro Canonica), **il Popolo d’Italia**, 3 Febbraio 1927.

ŞİMŞİR, Bilâl N., **Bizim Diplomatlar**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1996.

Vakit, 27 Temmuz 1925; 16 Teşrin-i sâni 1926; 16 Kânun-ı evvel 1926; 16 Haziran 1928; 18 Haziran 1928; 11 Temmuz 1928; 6, 7, 10 Ağustos 1928.

Vatan, 27 Temmuz 1925.

Yeni Ses, 12 Mart 1926; 13 Mayıs 1926; 10 Ağustos 1926; 16, 18 Kânun-ı evvel 1926.

17/08/2022 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/taksim-cumhuriyet-aniti/?pdf=3344> adresinden erişilmiştir